

STUDIUM PRZYPADKU

Zadośćuczynienie za śmierć dziecka

Jako przyczynę swojego postępowania TU podają okoliczność wejścia w życie w dniu 3 sierpnia 2008 r. przepisu art. 446 § 4 kodeksu cywilnego. Wprowadził on instytucję zadośćuczynienia pieniężnego za doznana krzywdę w związku ze śmiercią osoby bliskiej, a art. 446 § 3 k.c. stara się ją ograniczyć, sprowadzając „znaczące pogorszenie się sytuacji życiowej” tylko do samego wymiaru czysto ekonomicznego.

Dla każdego oczywiste jest, że dzieci stanowią o sile ich rodziców w chęci zapewnienia im jak najlepszego bytu, są całym sensem ich ciężkiej pracy, a w sensie ekonomicznym stanowią ich zabezpieczenie na starość. TU często stoją natomiast na stanowisku, że przed 3 sierpnia 2008 r. nie się nie należy rodzicom w związku z tragiczną śmiercią ich dziecka, w szczególności tego najmniejszego. Analiza prawna i wykazanie bezzasadności takiego rozumowania zostaną wykazane dalej. Najpierw jednak, żeby zilustrować problem, przywołam autentyczny przykład postępowania TU w jednej z prowadzonych spraw.

Tragiczne zdarzenie

Pani Krystyna i pan Andrzej są małżeństwem od wielu lat, mają dwojkę dorosłych już dzieci (córka – 20 lat, syn – 18 lat). Kiedy na świat przyszło ich trzecie dziecko – Robert, poczuł się znów młodzi, silni i pełni energii, byli szczęśliwi. Robert był dzieckiem wesołym, pogodnym i w pełni zdrowym. Pani Krystyna stwierdziła: „dla naszej rodziny był najważniejszy na świecie”.

We wrześniu 2001 r. wraz ze śmiercią dziecka zmieniło się zupełnie życie rodziny. Oboje załamali się psychicznie. Od tego dnia pani Krystyna cierpi na zespół depresyjny. Do lekarza „sila” zaprowadziła ją córka w październiku 2003 r. Z zaskiwania lekarzkiego wynika, że u pani Krystyny rozpoznano zaburzenia psychiczne z przedłużającą się reakcją na stres wywołany stratą dziecka. Stwierdzono nadto, że nie kwalifikuje się do podjęcia pracy. Z historii choroby wynika, że od daty śmierci synka ma problemy ze stanem zdrowia psychicznego. Ma lęki, boi się sama zostać w pokoju, reaguje nerwowo na każdy sygnał karetki. Nie może zasnąć w nocy, a jeśli już zasnie, to budzi się kilka razy w ciągu jednej nocy, nie ma ochoty z nikim rozmawiać ani też z kimkolwiek się spotykać. Odczuwa ciągłe zmęczenie. Bierze leki przepisane przez lekarza psychiatrę i jak sama oświadczyła, nie byłaby w stanie funkcjonować w życiu codziennym, gdyby nie te leki. Pani Krystyna leczy się również kardiologicznie.

Pan Andrzej był świadkiem tragicznego zdarzenia z września 2001 r., widział sam wypadek, a także widział, jak umiera jego czterolatnie dziecko. Przyplacił to zawałem serca. Od tego też czasu leczy się kardiologicznie i bierze leki. Jego stan zdrowia cały czas się jednak pogarsza. Pomimo że od dnia zdarzenia minęło wiele lat, w rodzinnym domu państwa Krystyny i Andrzeja nadal panuje smutek i żal. W dalszym ciągu przechodzą żalobę po śmierci syna.

Decyzja towarzystwa ubezpieczeniowego

Mając na uwadze opisaną wyżej tragedię oraz jej ciągle występujące następstwa, trudno

Motywację do napisania niniejszego artykułu stanowi konieczność zwrócenia uwagi na bardzo częste kwestionowanie przez towarzystwa ubezpieczeń praw rodziców w ramach zgłaszanych przez nich roszczeń po śmierci dzieci – w tym w szczególności tych najmłodszych – powstałych przed dniem 3 sierpnia 2008 r.

jest nawet określić zmianę sytuacji życiowej państwa Krystyny i Andrzeja jako „znaczące pogorszenie ich sytuacji życiowej”. Zdarzenie z września 2001 r. skrzywdziło ich tak dalece, że najprawdopodobniej ich życie nigdy już nie będzie wyglądało tak samo jak przed datą rzeczony tragedii. Natomiast zgodnie z treścią decyzji podjętej przez towarzystwo ubezpieczeniowe „W świetle prawa cywilnego i orzecznictwa sądowego w podobnych przypadkach pogorszenie sytuacji

sadniającej przyjęcie znacznego pogorszenia jego sytuacji życiowej.

II
Takie samo stanowisko zawarł Sąd Najwyższy – Izba Cywilna w wyroku z dnia 15 października 2002 r., sygn. akt II CKN 985/2000 (LexPolonica nr 376859, Monitor Prawniczy 2006/6 str. 315), w którym podkreślił, że: *Śmierć małoletniego dziecka może – w rozumieniu art. 446 § 3 k.c. – stanowić przyczynę znacznego pogorszenia sytuacji życiowej jego rodziców, nie tylko wtedy, gdy wywołała aktualny uszczerbek materialny, ale także wówczas, gdy ich cierpienia psychiczne osłabiły aktywność życiową, powodując utratę możliwości polepszenia warunków życia w przyszłości lub konieczność niekorzystnego ograniczenia planów życiowych.*

III
Zwrócić również uwagę trzeba na wyrok Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 16 października 2008 r., sygn. akt III CSK 143/2008 (LexPolonica nr 2143603), w którym zostało podkreślone, że: *Znaczące pogorszenie sytuacji życiowej uprawnionego w rozumieniu art. 446 § 3 k.c. zależy jest od rozmiarów ujemnych następstw o charakterze majątkowym, a także zmian w sferze dóbr niematerialnych uprawnionego wywołanych przez śmierć osoby bliskiej, już istniejących oraz dających się przewidzieć w przyszłości na podstawie zasad doświadczenia życiowego.*

IV
W wyroku Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 16 kwietnia 2008 r., sygn. akt V CSK 544/2007, (LexPolonica nr 2044700) także wskazano, że: *Zwróć „znaczące pogorszenie sytuacji życiowej” należy odczytywać nie tylko w materialnym aspekcie zmienionej sytuacji bliskiego członka rodziny zmarłego, ale w szerszym kontekście, uwzględniając przesłanki pozakonomiczne określające tę sytuację.*

V
Również w orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2007 r. (sygn. akt V CSK 459/06, niepublikowany), wskazano, że: *przez pojęcie znacznego pogorszenia sytuacji życiowej, o którym mowa w art. 446 § 3 k.c., należy rozumieć nie tylko pogorszenie się sytuacji materialnej osoby bliskiej zmarłego poszkodowanego, ale także pogorszenie się sytuacji takiej osoby w zakresie pozakonomicznym.* Takie samo stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 kwietnia 2008 r., sygn. akt V CSK 544/2007 (LexPolonica nr 2044700), w wyroku Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 6 lutego 1968 r., sygn. akt I CR 654/67 (LexPolonica nr 299065, OSNCP 1969/I, poz. 14) czy też Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 5 kwietnia 2006 r., sygn. akt VI ACa 1185/2005 (LexPolonica nr 419826).

VI
Dodatkowo wskazać należy, że TU zdaje się nie przyjmować do wiadomości istnienia podstawy prawnej do wypłacenia zadośćuczynienia pieniężnego za utracą więzi rodzinną rodziców z dzieckiem. Podstawą taką daje

w sposób wyraźny przepis art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. Zgodnie bowiem z uchwałą, mającą moc zasady prawnej Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2010 r. (sygn. akt III CZP 76/10, LexPolonica nr 2399807, Biuletyn Sądu Najwyższego 2010/10 www.sn.pl): *Najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje na podstawie art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienie pieniężne za doznana krzywdę, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008 r.*

W uchwale tej bowiem wyraźnie zostało wskazane, że spowodowanie śmierci osoby bliskiej stanowi naruszenie dóbr osobistych osób najbliższych dla zmarłego i uzasadnia przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. Sąd podkreślił przy tym, że: *(...) katalog dóbr osobistych określony w art. 23 k.c. ma charakter otwarty (...). Trudno byłoby znaleźć argumenty sprzeciwiające się zaliczeniu do tego katalogu także więzi rodzinnych. Więzy te stanowią fundament prawidłowego funkcjonowania rodziny i podlegają ochronie prawnej (art. 18 i 71 Konstytucji RP, art. 23 k.c.). Skoro dobrem osobistym w rozumieniu art. 23 k.c. jest kultura pamięci osoby zmarłej, to – a fortiori – może nim być także więź między osobami żyjącymi. Nie ma zatem przeszkód do uznania, że szczególna więź emocjonalna między członkami rodziny pozostaje pod ochroną przewidzianą w art. 23 i 24 k.c. Pogląd taki pojawił się już w nowszym orzecznictwie. Sąd Apelacyjny w Gdańsku w uzasadnieniu wyroku z dnia 23 września 2005 r. I ACa 554/2005 (Przebieg Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku 2008/I, poz. 2 str. 5) stwierdził, że szczególna więź rodziców z dzieckiem, przysługująca zarówno dziecku, jak i rodzicom w prawidłowym funkcjonowaniu rodziny, zasługuje na status dobra osobistego, podlegającego ochronie przewidzianej w art. 24 § 1 k.c. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 14 stycznia 2010 r., IV CK 307/2009 (niepubl.) uznał natomiast, że spowodowanie śmierci osoby bliskiej może stanowić naruszenie dóbr osobistych członków rodziny zmarłego i uzasadniać przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c.*

Podsumowanie

Podsumowując analizę prawną przedstawionej wyżej tragedii wskazać należy, że TU w sposób całkowicie arbitralny, a zarazem sprzeczny z prawem, odmawia spełnienia słusznych roszczeń skrzywdzonych ponad miarę rodziców. Argumentacja o braku konsekwencji materialnych tego tragicznego zdarzenia nie przekonuje.

W tej sytuacji konieczne jest wytoczenie w sprawie powództwa sądowego w imieniu poszkodowanych, którzy dopiero po 8 latach od zaistniałej tragedii zdecydowali się poszukiwać kogoś, kto by w ich imieniu zażądał wymierzenia sprawiedliwości.

Dział Prawny EGPP
Polska Izba Odszkodowań

Beata Karwacka,
przewodnicząca EGPP i prezes PIO

życiowej członków rodziny zmarłego może uzasadniać przyznanie odszkodowania tylko wówczas, gdy sprowadza reperkusje majątkowe w sytuacji życiowej uprawnionych”.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego

Zastanawiające jest, jakimi dokładnie przepisami prawa cywilnego kierowało się TU oraz z jakich orzeczeń korzystało, formułując powyższe stwierdzenie, ani bowiem z treści art. 446 § 3 k.c. nie płynie taka teza, ani też liczne orzecznictwo Sądu Najwyższego i ugruntowane w tym zakresie poglądy doktryny nie przyjęły takiej wykładni rzeczony przepisu. Wręcz przeciwnie, Sąd Najwyższy wielokrotnie podkreślał w swoich wyrokach, że „pogorszenie sytuacji życiowej” na skutek śmierci osoby bliskiej nie obejmuje wyłącznie pogorszenia sytuacji materialnej, ale całokształt różnych okoliczności, które skutkują negatywnymi zmianami w życiu codziennym osób bliskich.

I
Na szczególną uwagę zasługuje wyrok Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 24 października 2007 r., sygn. akt IV CSK 192/2007 (LexPolonica nr 1944814, OSNC 2008/C poz. 86), gdzie Sąd wskazał, że: *Rekompensacja w ramach stosownego odszkodowania na podstawie art. 446 § 3 k.c. podlega szkody majątkowej i niemajątkowej, doznanej przez rodzica, którego stan zdrowia na skutek silnego wstrząsu psychicznego spowodowanego nagłą tragiczną śmiercią dziecka uległ zmianie uza-*